

Justitiedepartementet

Remissvar över betänkandet Kriminalisering av deltagande i och samröre med kriminell sammanslutning (SOU 2026:13)

Ju2026/00322

Institutet för mänskliga rättigheter (institutet) inkommer härmed med remissvar över betänkandet **Kriminalisering av deltagande i och samröre med kriminell sammanslutning (SOU 2026:13)**.

Sammanfattning

Institutet delar utredningens utgångspunkt att bekämpning av allvarlig brottslighet utgör ett legitimt ändamål. Allvarlig och organiserad brottslighet innebär ett reellt hot mot människors liv, trygghet och samhällets grundläggande funktioner. Staten har dessutom ett ansvar att vidta effektiva åtgärder för att motverka sådan brottslighet.

- Institutet **avstyrker** emellertid förslagen i dess nuvarande utformning. Enligt vår bedömning uppfyller den föreslagna regleringen inte de krav på nödvändighet, proportionalitet och rättssäkerhet som följer av regeringsformen och Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen).
- Den föreslagna regleringen **brister i precision** och riskerar att leda till oproportionerliga inskränkningar i föreningsfriheten. Förslagen kan vidare leda till rättssäkerhetsrisker, särskilt mot bakgrund av den vida definitionen av kriminell sammanslutning och det oklara tillämpningsområdet för deltagande- och samrörebrotten.

Institutets ställningstagande

Institutet delar utredningens utgångspunkt att bekämpning av allvarlig brottslighet utgör ett legitimt ändamål. Allvarlig och organiserad brottslighet innebär ett reellt hot mot människors liv, trygghet och samhällets grundläggande funktioner. Staten har dessutom ett ansvar att vidta effektiva åtgärder för att motverka sådan brottslighet.

Vi **avstyrker** emellertid förslagen i dess nuvarande utformning. Enligt vår bedömning uppfyller den föreslagna regleringen inte de krav på nödvändighet, proportionalitet och rättssäkerhet som följer av regeringsformen och Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen).

Föreningsfriheten enligt 2 kap. 24 § regeringsformen samt artikel 11 i Europakonventionen utgör grundläggande rättigheter i ett demokratiskt samhälle. Utgångspunkten är att föreningsfriheten utgör ett starkt skydd för rätten att bilda och tillhöra sammanslutningar. Begränsningar av denna frihet måste vara lagstadgade, tillgodose ett legitimt ändamål och vara nödvändiga och proportionerliga i ett demokratiskt samhälle. Det krävs att inskränkningar sker genom tydlig lagstiftning, för att tillgodose det legitima syftet samt att de är nödvändiga och proportionerliga i förhållande till detta syfte. Bedömningen bör vara särskilt sträng när reglering riskerar att träffa inte bara konkreta handlingar utan själva associationen mellan individer, eftersom detta rör kärnan i föreningsfriheten. Institutet bedömer att förslagen i deras nuvarande utformning brister i dessa avseenden.

Institutet vill särskilt framhålla att den föreslagna definitionen av ”kriminell sammanslutning” är alltför vid och svår att avgränsa. Även om förslaget inte innebär ett generellt kriminaliserande av medlemskap i en förening som sådan, aktualiseras likväl betydande rättighetsfrågor. Kombinationen av ett brett brottsbegrepp, avsaknad av tydliga krav på varaktighet samt inkludering av osjälvständiga brottsformer innebär att flera sinsemellan mycket olika situationer kan omfattas. Detta medför svårigheter att förutse vilka sammanslutningar som faller inom regleringens tillämpningsområde, vilket i sin tur ger upphov till

rättssäkerhetsrisker och riskerar att leda till en rättstillämpning som inte uppfyller kraven på legalitet och förutsebarhet.

Institutet anser också att förslagen riskerar att indirekt inskränka föreningsfriheten genom att kriminalisera deltagande och samröre i en vid mening. Det föreslagna tillämpningsområdet för deltagande- och samrörebrotten framstår som oklart och alltför vidsträckt, vilket riskerar att skapa betydande tolkningsproblem i rättstillämpningen. Särskilt problematiskt är att gränserna för vad som utgör straffbart deltagande respektive samröre inte definieras med tillräcklig precision, vilket öppnar för att även perifera eller oavsiktliga kontakter kan omfattas av kriminaliseringen. I kombination med den breda definitionen av kriminell sammanslutning finns en risk att personer som saknar faktisk koppling till organiserad brottslighet ändå kan träffas av bestämmelserna. Institutet anser att detta skapar inte bara osäkerhet kring rättsläget, utan kan också leda till oproportionerliga ingrepp i grundläggande fri- och rättigheter, såsom föreningsfriheten.

Institutet anser därför att gränsen mellan skyddad samverkan och straffbar koppling till en sammanslutning blir otydlig, vilket kan leda till att även legitima former av organisering och samverkan påverkas. Detta aktualiserar också en risk för en avkylande effekt, där individer avstår från föreningsengagemang av rädsla för att omfattas av straffrättsliga bestämmelser.

Institutet anser sammantaget att förslaget, trots ett legitimt syfte, inte uppfyller de krav som ställs på tydlighet, proportionalitet och rättssäkerhet vid inskränkningar i grundläggande fri- och rättigheter. Det avgörande är alltså inte om staten får ingripa mot organiserad brottslighet, utan hur långt straffrätten kan sträckas innan den riskerar att inskränka föreningsfrihetens kärna genom att rikta sig mot association och koppling snarare än konkret brottsligt handlande.

Mot denna bakgrund avstyrker institutet utredningens förslag i dess nuvarande utformning.

Ärendets handläggning

Detta remissvar har beslutats av direktören Fredrik Malmberg och föredragits av juristen Anna Rosenmüller Nordlander. I den slutliga beredningen har även ställföreträdande direktör samt tillförordnad chef för enheten utredning och analys Charlotte Palmstierna samt utredaren Linde Lindqvist deltagit.

Fredrik Malmberg